

KÜRESEL REKABET SÜRECİNDE DEVLETLERİN KAMU POLİTİKALARINI BELİRLEMELERİNDE TEKNOLOJİ VE İNOVASYONUN ROLÜ

Abdullah Burhan BAHÇE

Dokuz Eylül Üniversitesi, İİBF Maliye Bölümü

Dokuz Çeşmeler Kampüsü, Buca-İzmir

E-posta: abduallah.bahce@deu.edu.tr

Özet

Küreselleşme süreciyle birlikte yaşanan gelişmeler, ülkelerin değişen dünya koşullarına ayak uydurabilmek için birbirleriyle rekabet etmelerini zorunlu hale getirmiştir. Özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinin ön plana çıkmasıyla birlikte, daha hızlı kararlar alabilen ve devinime sahip ekonomilerin uluslararası arenada daha güçlü ve daha etkin olduklarını göstermiştir.

Teknolojik değişim ve inovasyonla güçlendirilmiş altyapılar, kurumlar ve firmalar bu avantajlarını kullanarak kendilerini hem ulusal düzeyde hem de uluslararası çerçevede kabul gören sistemler olarak birer örnek teşkil etmektedirler. Avrupa Birliği gibi ulus-üstü ve OECD gibi uluslararası örgütlenmeler de küreselleşen dünyada rekabet kuralları ve teknoloji standartları düzenleyip uygulayarak hemen tüm alanlarda ülkeler arasındaki farkların kapatılmasına ilişkin çalışmalar yapmaktadırlar. Çalışma bir yönüyle küreselleşme sürecinde devletlerin uluslararası rekabet kurallarını açıklarken diğer yönüyle uluslararası örgütlerin de yardımıyla kamu politikalarına ilişkin kararlarını oluştururlarken teknoloji ve inovasyonu nasıl kullandıklarını açıklamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Küreselleşme, Rekabet, Kamu Politikaları, Teknoloji ve İnovasyon*

Alan Tanımı: Teknolojik Değişim; Araştırma ve Kalkınma (Ekonomik Kalkınma, Teknolojik Değişim ve Büyüme)

THE ROLE OF TECHNOLOGY AND INNOVATION IN THE DETERMINATION PUBLIC POLICIES OF STATES IN THE GLOBAL COMPETITION PROCESS

Abstract

Emerging developments with the globalization process have caused to be unavoidable that countries compete with each other to keep up with changing world conditions. Especially with information and communication technologies come into prominence show that economies which make faster decisions and hold mobility are more powerful and efficient in the international arena.

Infrastructures, institutions and firms reinforced with the technological change and innovation serve as models with using these advantages as accepted systems both in the national level and in the international framework. Also organizations such as EU as a supra-national, and OECD as an international have carried on works or studies in almost all fields on making up differences among countries with regulating and practicing competition rules and technology standards in the globalizing world. The study explains international competition rules of states from one side, demonstrates how they use technology and innovation by the help of international organizations when make decisions related to public policy on the other side.

Keywords: *Globalization, Competition, Public Policies, Technology and Innovation*

JEL Classification: O16

1. GİRİŞ

Uluslararası sistemin İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesinin ardından yaşanan uzun dönemli büyüme konjonktürünün 1970'li yılların başından itibaren krize girmesiyle, ulus-devletin karar süreçlerinde merkezi rol aldığı ulusal sermayeye dayalı ekonomiler yerini, çok uluslu şirketlerin karar süreçlerinde egemen olmaya başladığı uluslararası piyasalara dayalı ekonomik düzene bırakmaya başlamış ve söz konusu konjonktürde, ulusal sermayenin ve ulusal pazarın görece önemini yitirmesi ile ulus-devletin aşındığı ve giderek yok olacağı tezi ideolojik olarak küreselleşme söylemi ile kendisini ifade etmektedir. (Yüksel Acı, 2005:1).

1980'li yıllardan bu yana, küreselleşme süreci, bölgesel pazarların birbirleriyle olan bağlarını güçlendirmek ve uluslararası sisteme uyum sağlamak için önemli gelişmeler kaydettikleri bir ivme yaşamıştır. Bu süreçte, bütün belli başlı

sanayileşmiş ülkeler kendi finansal piyasalarını liberalleştirmek için gerekli ekonomi politikalarını uygulamaya sürerlerken pek çok gelişmekte olan ülke de sanayileşmiş ülkeleri izlemiştir (TCMB,2002:10).

Uluslararası ticaret, yatırım ve finans alanlarındaki serbestleşme, küresel ölçekte kurumsallaşmaya çalışan kapitalizme yeni bir ivme kazandırmıştır. Vergi, yatırım, ticaret, finans ve sosyal güvenlik gibi devletin ekonomi merkezli politikaları; devletlerin istihdam yaratabilmeleri ve toplumsal refahı arttırabilmeleri açısından uluslararası yabancı sermaye ihtiyaç duymaları nedeniyle küresel ekonomik aktörlerin beklentileri doğrultusunda şekillenmeye başlamıştır (Ateş,2006:30).

Küreselleşme süreciyle birlikte hızlı bir şekilde gelişen uluslararası rekabet ve yaşanan politik gelişmeler devletin rolünün yeniden düşünülmesine neden olmuş ve küreselleşme, etkileşim sürecine giren her ülkede devletin yeniden yapılandırılıp, uluslararası alanda diğer ülkelerle rekabet edebilir seviyeye gelmesi konusunda ülkeleri yönetim reformu yapmaya zorlamıştır (İnaç, Güner ve Sarısoy,2007:6).

İnovasyonun; teknolojik ve örgütsel (organizational) olmak üzere iki farklı boyutu bulunmaktadır. Örgütsel düzeyde firmalar arası şebekeleşme (networking) ve işbirliği, bugün, rekabet gücü açısından geçmişte olduğundan daha önemli bir konuma gelmiştir. Ayrıca, firma-içi (intrafirm) örgütsel yenilikler de teknolojik değişimden rekabet gücünü arttırmaya yönelik fayda sağlama konusunda hayati bir rol oynayabilir. Teknoloji düzeyinde inovasyon açısından ele alındığında özellikle teknoloji tabanlı (technology-based) küçük firmaların yeni teknolojilerin geliştirilmesi ve yayılımında (diffusion) daha önemli bir rol oynamaya başladıkları görülmektedir (DPT,2000:6).

2. KÜRESELLEŞME OLGUSU VE ETKİLERİ

Çok uluslu işletmelerin sınır ötesi faaliyetleri, uluslararası yatırımlar, uluslararası ticaret, ürün geliştirme, üretim, kaynak oluşturma, pazarlama, örgüt yapılarında değişim, kapitalizmin fonksiyonlarında değişim, entegre olmuş uluslararası piyasalar, yeni gelişen bir ekonomik yapılanma, uluslararası işletmelerin belirleyiciliği, uyum sağlama kapasitesi, sert rekabet, esneklik, dünya çapında sosyal ilişkilerin güçlenmesi, coğrafi açıdan uzak yerel birimlerin birbirlerinden etkilenir hale gelmesi, yerel ve kişisel sosyal tecrübelerin geçişkenliği, kültürlerin geçişkenliği, enformasyon teknolojilerinin hızlı gelişimi vb. gibi kavramlar küreselleşme olgusunu ifade etmektedirler (Zengingönül,2005:91).

Küreselleşmeye yol açan faktörler açısından belli başlı unsurlar ön plana çıkmaktadır. Küreselleşmeyi hızlandıran bu unsurlar; fiber optiklerin, uyduların

ve bilgisayar teknolojisinin global iletişimi artırması, dünya genelinde bütünleşen ve koordine edilen ürün tasarımı, imalat, satış ve hizmetler ile çok uluslu işletmeler, devletlerarasında büyüyen serbest ticaret anlaşmaları, ticaret, finans, iş, ürün ve hizmetler için dünya çapında oluşturulan düzenlemeler ve standartlar, finansal pazarların giderek güç kazanması, bilgi, teknoloji ve bilişim alanında yaşanan hızlı ve sürükleyici gelişmeler, bilgisayarın ve internetin yaygınlaşması, ulusal ve uluslararası ticaret ağlarının genişlemesi, yabancı yatırımların ve uluslararası şirketlerin artması vb. gibi ifade edilebilmektedir (Çalık ve Sezgin,2005:57-58).

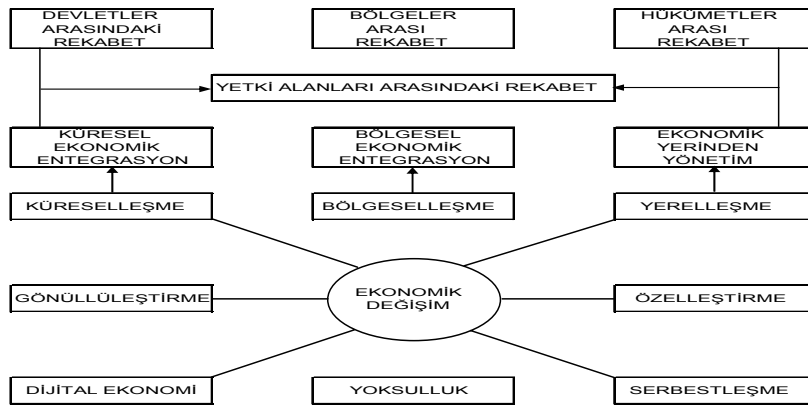
Küreselleşme olgusu günümüze kadar uygulanagelen rekabet stratejilerinde de önemli değişimlere sebep olmuştur. Dünyanın muhtelif yerlerinde yapılan faaliyetlerin artması ve büyümesi, zaman içerisinde doğrudan yatırımlar vasıtasıyla değil, stratejik ortaklıklar yoluyla yapılma eğilimi göstermiştir. Rekabet yapısının bu yönde değişmiş olması nedeniyle yeni yönetim ve firmalar arası işbirliği ağları kurulmuş, devlet-sanayi-eğitim-sendika ortaklıkları ve Avrupa Birliği, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) vb. gibi ülkelerarası ekonomik kümeleşmeler meydana getirilmiştir (Erkan ve Eleren,2001:202).

Gelişmiş ülkelerin dayattığı siyasal ve ekonomik politikalar her geçen gün artarken bunun doğal bir sonucu olarak; 1990'lı yıllardan bu yana gelişmiş ve azgelişmiş ülkeler arasındaki ekonomik büyüme hızı farkı iyice açılmıştır. Bu şekilde, ekonomik kalkınmasını ve büyümesini gerçekleştiremeyen ulus-devlet, eşit gelir dağılımı sağlayamama, sosyal devlet olamama, teknolojik yeniliklere ayak uyduramama, halkın beslenme, eğitim ve sağlık gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamama ve demokrasiyi gerçekleştirememe sorunlarıyla karşılaşmaktadır. Bu nedenle ulus-devlet giderek temel işlevlerini yitirmekte ve bu bağlamda, küreselleşmenin dayandığı ekonomik politikayı benimsemek ve desteklemek zorunda bırakılmaktadır (Eken,2006:257).

Bilgisayar ve iletişim teknolojilerinde son yıllarda önemli gelişmelerin meydana gelmesi ve bu teknolojilerin günlük yaşamda daha yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmasıyla özellikle iş dünyasında birim ürün başına iletişim ve enformasyon teknolojilerine yapılan giderler azalmıştır. Bunun yanı sıra, daha önceki teknolojik yenilik ve değişiklikler yalnızca belirli ürün ya da sektör grupları üzerinde etkili iken bilgi ve enformasyon teknolojileri geniş kapsamlı teknoloji niteliği taşımaları nedeniyle üretilen mallardan sunulan hizmetlere, araştırma geliştirme (AR-GE)'den pazarlama ve dağıtıma kadar iş hayatına ilişkin tüm zincirleri etkileyebilmektedirler (Aktan ve Vural,2004:74)

OECD (2001) raporuna göre, devletlerin büyümelerini ve ekonomik gelişmelerini sağlamaları açısından bazı kilit noktalara ağırlık vermeleri gerekmektedir. Bunlar; yeni teknoloji kullanımının artırılmasında politika geliştirilmesine ağırlık vermek, bilgi ve iletişim teknolojileri (information and communications technology-ICT)nin kullanımını genişletmek açısından telekomünikasyon endüstrisindeki düzenleyici reformları gerçekleştirerek rekabeti arttırmak, maliyetleri düşürmek açısından yazılım ve donanım sistemlerinde yeterli rekabetin oluşmasını sağlamak, hem iş hayatı hem de tüketiciler için bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımında güvenilirliği sağlamak ve son olarak en önemli nokta e-devleti öncelik haline getirmektir (OECD,2001:39). Küreselleşmenin önemli bir yönünün ekonomik değişim olduğu düşünüldüğünde ekonomik değişim dinamikleri aşağıdaki şekilde ifade edilebilmektedir.

Şekil 1: Ekonomik Değişimin Dinamikleri

Kaynak: Aktan,2005:50

3. REKABET BOYUTU VE ULUSLARARASI DEVLET REKABETİ

Teknolojik değişim ve ekonomik küreselleşme sürecinin önemli sonuçlarından biri dünya ekonomisine ilişkin tüketim bazlı değişimlerdir. İletişim ve ulaşım alanındaki teknolojik buluşlar ve üreticiler arasındaki güçlü rekabet sayesinde ekonomiler yoğun, ucuz, çeşitli ve daha kaliteli mal ve hizmetler yelpazesine sahip olmuşlar ve dünyanın her köşesindeki alıcı ve satıcıların birbirlerine kolayca ulaşabildiği bir ortamda tasarruf eğilimleri azalarak yerini tüketim istekleri ve eğilimlerine bırakmıştır (Özkıvrak ve Dileyici,2001:4).

Rekabet gücünün; firma, endüstri (sektör) ve ülke* düzeyinde ele alınarak ayrı ayrı incelenmesi gerekmektedir (Aktan,2011:77).

Rekabet; Porter (1980)'in ifade ettiği şekilde maliyete dayalı olduğunda firmalar, rakiplerine göre daha düşük maliyet stratejileri belirleyerek rekabet avantajı geliştirebilmektedir. İnovasyon-tabanlı piyasalarda üretim başarısını sağlayan temel faktör, piyasada diğer rakiplere üstünlük sağlayan çıktılarının meydana getirilmesidir. Yenilik-tabanlı rekabet de talebi belirsiz olan ve sonuçları zaman alabilecek yüksek kaliteli ürünlerin meydana getirilmesi açısından AR-GE'ye ihtiyaç duymaktadır. AR-GE bütçelerinin oluşturulduğu bu tür durumlarda ise finansal faktörler ilk durumdaki kadar etkili olmamaktadırlar (Dunk & Kilgore,2004:129-130).

Küresel sektörler, bir firmanın, dünya çapında rekabet etmesini veya stratejik dezavantajlarla yüzleşmesini gerektirmektedir. Firmalar, genel anlamda patent verme, ihracat ve doğrudan yabancı yatırımlar gibi üç temel mekanizma ile uluslararası etkinliklere katılmaktadırlar (Başlıç,2006:16).

Sınır ötesinde faaliyet gösteren firmaların sayısında ve uluslararası boyutu olan ticari faaliyetlerdeki artış, sınır ötesine taşınan rekabeti bozucu uygulamalarda da artışa yol açmıştır. Ayrıca, ülkelerin rekabet yasalarında yer alan hükümlerin uluslararası alanda uygulanmasını sağlayan uluslararası kuralların olmaması nedeniyle, ulusal rekabet kuralları, uluslararası ticaretteki sorunlarda uygulanamamış ve rekabet mevzuatı olan ülkeler bu mevzuatın uygulanması sırasında çoğu kez kendi yasama sınırları dışında kalan bölgelerden gerekli bilgiyi alamamışlar, bu nedenle de kendilerini olumsuz yönde etkileyen ticari faaliyetlere karşı etkin çözüm üretememişlerdir (Karakoç,2003:21-22).

OECD (2008) raporuna göre, uluslararası rekabetin geliştirilmesi açısından firmaların diğer rekabet halindeki firmalarla fiyatları sabitleyecek, hileli işlemler doğuracak, çıktı tahditleri ve kotaları uygulayacak ve ticaret ağını ya da bölgeleri, tüketicileri ya da satıcıları ayırmak suretiyle piyasaları bölecek anti-rekabetçi anlaşma uygulamalarından kaçınmaları gerektiği, rekabet otoriteleri ile işbirliği

---

* Firma düzeyinde rekabet gücü, herhangi bir firmanın ulusal veya uluslararası piyasalarda rakiplerine kıyasla yüksek kalitede ve düşük maliyetle üretimde bulunabilme yeteneğidir. Endüstriyel rekabet gücü, bir endüstrinin rakiplerine eşit veya daha üst seviyede bir verimlilik düzeyinde uluslararası piyasaların gereklerine uygun mal ve hizmet üretebilme ve daha düşük maliyetlerle uluslararası piyasaların standart ve taleplerine uygun mal ve hizmetleri üretebilmesini sağlayan icat ve yenilikleri gerçekleştirme kabiliyetidir. Ulusal rekabet gücü, bir ülkenin milli gelirini düzenli bir biçimde sürekli arttırarak halkın refahını yükseltebilmekte, uluslararası piyasaların koşullarına ve standartlarına uygun mal ve hizmetleri üretebilme yeteneğidir.

içinde uygulanabilir rekabet kanunlarının ve politikalarının geliştirilmesi gerektiği ifade edilmektedir (OECD,2008:24).

Kurumsal tasarım, etkili bir kamu politikası sağlamada önemli bir faktördür. Rekabet politikası ile tüketici politikasının entegre olması gerektiği konusu artan bir şekilde önem kazanmaya başladığı için, bu amaç için en etkili kurumların nasıl dizayn edilmesi gerektiği konuları oldukça tartışmalı hale gelmiştir. Rekabet politikasının son 20-30 yıl içindeki gelişimi, küçük firmaların büyük rakiplerine karşı korunması ya da daha geniş bir endüstri politikası sağlanabilmesi vb. gibi çeşitli gerekçeler ile gerçekleşmiş ve günümüzde tüketici refahının artırılması rekabet politikasının da ana hedeflerinden birisi haline gelmiştir. Çünkü rekabet politikası ile tüketici politikasının birbirlerini takviye ettikleri ve güçlendirdikleri anlaşılmıştır (OECD,2010:136).

Değişimin önemli bir yönü kentsel sahaya ait gelişimi ve kalkınmayı içermektedir ki bu da; arazi-kullanım politikasını ve altyapı planlamasını tamamen etkili bir şekilde yönetmeyi amaçlayan yönetsel tarzda bir politika planlamasını içermektedir. 1970’li yıllarda başlayan bu önemli değişimler, öncelikle şehir içi problemlerin giderilmesinde alınan politikalarla ilgiliyken; 1990 ve 2000’li yıllarda pek çok büyük şehirde belirgin hale gelmiş ve özellikle zengin sanayi şehirlerinde kaçınılmaz bir hal almıştır. Bu çerçevede bu tür sanayileşmiş şehirlerde geline nokta; “özel ihtiyaçları** bulunan kişilere ek kamu hizmeti tedariki” olarak ifade edilebilmektedir (OECD,2007:7).

Uluslararası rekabette, her ülkede hükümet ve sanayinin temel hedeflerinden biri rekabet konusudur. Ticaret açısından öne çıkan diğer ulusların görünürdeki büyük iktisadi başarıları konusunda kamuoyunda giderek artan bir şekilde tartışmalarıyla ABD bunun bir örneğidir. Diğer yandan yoğun rekabetçilik tartışması Güney Kore ve Japonya gibi başarılı ülkeler de bile görülmektedir. Bu noktada tartışmalar öncelikli olarak ulusal rekabetçiliğin döviz kurlarına, faiz hadlerine ve hükümet açıklarının harekete sevkettiği makroekonomik olgulara bağlı olarak açıklanmaktadır. Ancak, ekonomiler bütçe açıklarına, değer kazanan para birimlerine ve yüksek faiz hadlerine rağmen Almanya, Güney Kore, İsviçre ve Japonya örneğinde olduğu gibi hızla yükselen bir hayat standartlarına sahiptirler. İkinci olarak rekabetçiliğin ucuz ve bol emeğin bir fonksiyonu olduğu hususudur. Ancak, özellikle Almanya, Danimarka, İsveç ve İsviçre gibi ülkeler yüksek

---

** Özel veya ek ihtiyaç tanımı, ekonomik altyapının yeniden meydana getirilmesinde ve şehir içi alanlarda ekonomik olarak faal olan nüfusun etkilenebilmesi açısından yeni endüstrinin, yeni iş olanaklarının ve yeni iş kollarıyla yeni mesleklerin meydana getirilmesi kamu kaynaklarının yeni dönemde şehirlerde ve bölgelerde aktarılacağı yerleri göstermektedir

ücretlere*** ve yaşadıkları emek yetersizliği dönemlerine rağmen zenginleşmişlerdir. Diğer bir yaklaşım rekabetçiliğin zengin doğal kaynaklara dayandığı biçimindedir. Ancak, Almanya, Güney Kore, İsviçre, İtalya ve Japonya gibi ekonomiler hammadde ithal etmek zorunda olan sınırlı doğal kaynaklara sahip ülkelerdir. Rekabetçilik açısından son olarak öne çıkan görüş, hükümet politikalarının rekabetçiliği etkilediği yönündedir. Hükümetlerin bu görüş çerçevesinde kalkınmaları açısından belirli sanayileri hedef almaları, ihracatta vergi teşviklerini ve sübvansiyonları kullanmaları gerekmektedir. Örneğin, Güney Kore ve Japonya otomobil, çelik, gemi inşa ve yarı iletkenler gibi son derecede gelişmiş sanayilerine hükümet politikaları ve vergi teşvikleri sayesinde sahip olmuşlardır (Porter,1998:44-45).

Uluslararası rekabette belki de en önemli noktalardan biri ulus-üstü birliklerdeki rekabetin analizidir. AB rekabet politikasının tüketici çıkarlarını savunmayı amaçladığı ve uzun dönemde AB ekonomisinde dinamizmi sağlamayı hedeflediği ifade edilebilmektedir (CEC,1983:7). AB rekabet politikası aynı zamanda, devlet-sahipliğindeki firmaların faaliyetlerini gözlemleyerek Birlik kurallarını garanti altına almaya çalışmaktadır (CEC,1985:8).

Küreselleşme, bilim ve teknoloji alanlarında stratejik kabiliyete sahip yeni sanayileşmiş ülkelerin ortaya çıkmasıyla birlikte Avrupa'da da sınai değişime ve rekabete uyum çalışmalarının hızlandırılması ve devlet politikalarının bu sürece destek olması zorunlu hale gelmiştir. Bu durum, teknolojik ilerlemenin yararlarının daha hızlı ekonomik büyüme ve yüksek işgücü niteliği isteyen sektörlerde istihdam artışı şeklinde görülebilmesinin başta gelen koşullarından biri olmaktadır. 7 Şubat 1992 tarihinde Maastricht'te imzalanan Avrupa Birliği Antlaşması'nın 130. maddesi gereğince "Topluluk ve üye devletler, topluluk sanayiinin rekabet gücü için gerekli koşulların oluşmasını sağlayacaklardır" (TİSK,1998:6,23).

Bu açıklamalar ışığında; AB ekonomik entegrasyon sürecinin nihai hedefinin, tüm üye devletlerdeki firmaların eşit koşullar altında rekabet edebileceği bir İç Pazar oluşturmak olduğu ifade edilebilmektedir. Bu amaca ulaşabilmek AB Ortak Rekabet Politikası'nı zorunlu kılmaktadır. Ortak rekabet politikası, piyasa ekonomisi mekanizmalarının sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi açısından rekabetin

---

*** Örneğin ortalama ücret gelirleri OECD üyesi olan Almanya (60.500 \$), Danimarka (70.500 \$), İsveç (53.400 \$) ve İsviçre (68.700 \$)'de OECD ortalaması olan 40.600 \$'dan oldukça yüksektir. OECD üyesi ülkelerde ücret gelirleri ile ilgili olarak Bkz. OECD, Pensions at a Glance 2011: Retirement-Income Systems in OECD and G20 Countries, OECD Publications, Paris, March 2011.

hukuka aykırı bir şekilde sınırlandırılmamasına yönelik bir sistemi kuran ve koruyan kurallara dayanmaktadır (Karakeçili,2010:6).

Tablo 1: Devletlerarası Rekabet Teorileri

Varsayımlar	Rekabet Türü	Rekabetin Etkisi	Modelin Eksiklikleri
Tiebout (1956)-Bireyler tam bilgi ve mobiliteye sahiptir. Tercihleri vardır. Çok sayıda idari birim (devlet, eyalet, yerel yönetim vb.) vardır. Taşma etkisi yoktur.	Vergi ve hizmet paketlerine dayalı olarak bireylere yönelik rekabet söz konusudur. Büyük şehir-varoş-banliyöler arasındaki rekabete uygulanabilmektedir.	Verimlilikte artış söz konusudur. Tahsis etkinliği söz konusudur. Vergilemede faydalanma ilkesi söz konusudur.	Model firmaları içermemektedir. Tam mobilite ve tam bilgi varsayımları abartılıdır.
Oates&Schwab (1991)- Vergi ve hizmet paketlerini kullanmak suretiyle mobil firmalar için rekabet söz konusudur. Çok sayıda idari birim vardır. Taşma etkisi yoktur.	Vergi ve hizmet paketlerine dayalı olarak firmalara yönelik rekabet söz konusudur. Büyük şehir-varoş-banliyöler arasındaki rekabete uygulanabilmektedir.	Verimlilikte artış söz konusudur. Tahsis etkisi söz konusu değildir. Vergilemede faydalanma ilkesi söz konusudur.	Model bireyler arasındaki rekabeti içermemektedir. Tam bilgi ve firmaların pazarlık gücünün olmaması varsayımları gerçekçi değildir.
McGuire (1991)- Vergi ve hizmet paketlerini kullanmak suretiyle mobil bireyler için rekabet söz konusudur. Bireyler yeniden dağıtım konusunda tercih hakkında sahiptirler. Vergiler Ödeme gücü ilkesine dayalı olarak alınmaktadır.	Vergi ve hizmet paketlerine dayalı olarak bireylere yönelik rekabet söz konusudur. Devletler ve eyaletler arasındaki rekabete uygulanabilmektedir.	Verimlilikte artış söz konusudur. Tahsis etkisi söz konusu değildir. Kamusal hizmetler veya vergiler optimal olmayan düzeyde sunulmaktadır. Yüksek gelir düzeyindeki mükellefler için seçici vergi kolaylıkları söz konusudur.	Model birey ve firmaların rollerini ayırt etmekte başarılıdır.
Wolkoff (1992)-İdareler mobil firmaların ülkelerinde kalmalarını sağlamak için iktisadi kalkınmaya yönelik sübvansiyonları kullanmaktadır. Bazı firmalar mobil bazıları değildir. Devletler ve firmalar stratejik olarak davranmaktadırlar.	Sübvansiyon paketlerine dayalı olarak firmalara yönelik rekabet söz konusudur. İktisadi kalkınma programları için yeterince büyük olan kent ya da eyaletlere uygulanabilmektedir.	Verimlilik ve tahsis ilkesi ile adaleti dikkate almamaktadır. Mobil olmayan firmalara sağlanan sübvansiyonların neden rasyonel olduklarını açıklamaktadır.	Model ülke açısından değil tek bir idare açısından kalkınma politikalarının rasyonelitesine odaklanmaktadır. Modelde birey ve firmaların rollerine değinilmemektedir.
Besley&Case (1995)-Seçmenler komşu idareler hakkındaki bilgileri kullanabilmektedir. Bireyler mobil değildir. Kamu hizmetlerinin maliyetini	Kıyaslamaya dayalı rekabet söz konusudur. Devletler ve eyaletler arasındaki rekabete uygulanabilmektedir.	Tahsis etkinliğini ve adaleti dikkate almamaktadır. Kıyaslamaya dayalı rekabet her zaman verimlilik artışını sağlamamaktadır.	Modelde yer alan çok sayıda farklı denklemlerden genelleme yapmak zorlaşmaktadır. Modelde kamusal hizmetler dahil edilmiştir. Modelde firmalara rol

Kaynak: Aktan ve Vural,2004:180-181

Uluslararası rekabet gücünü arttırabilmek açısından firma, sektör ve devlet düzeyinde alınması gereken tedbirler bulunmaktadır. Uluslararası piyasalarda rekabet eden öncelikli olarak firmalar olduğu için ilk olarak firmaların rekabet gücünün arttırılmasına yönelik tedbirlerin alınması gerekmektedir; daha sonra ise endüstri veya sektörü temsil eden sendikalar, dernekler, odalar vb. sivil toplum kuruluşlarına önemli görev ve sorumluluklar düşmekte; son olarak devlet

tarafından uluslararası rekabet gücünü arttırmaya yönelik önlemlerin alınması ve kural-normların düzenlenerek uygulanması gerekmektedir (Aktan,2011:77-78).

4. TEKNOLOJİ VE İNOVASYON: YENİ SİSTEMATİĞİN ÇOK BOYUTLU ETKİLERİ

Bugün, yeni kavramların internet üzerindeki arama motorlarını kullanmak vasıtasıyla zaman ve mekan içindeki yayılımlarını izlemek mümkündür. “Google” arama motorunu kullanarak “ulusal inovasyon sistemleri” ya da “yeniliğe ilişkin ulusal sistemler”, tekst olarak yazıldığında toplamda 200.000’den fazla kaynağa rastlamak mümkündür. Kaynaklar vasıtasıyla araştırma ilerletildiğinde kaynakların birçoğunun güncel, pek çok kaynağın direkt olarak ulusal ve uluslar arası düzeyde inovasyon politikası çalışmaları ile ilgili olduğu, diğerlerinin ise sosyal bilimlerde yeni katkılara referans ettiği görülmektedir. Ulusal düzeydeki politika karar alıcıları kadar; OECD, UNCTAD, IMF, Dünya Bankası, AB Komisyonu vb. gibi uluslararası düzeydeki ekonomik işbirliği örgütleri de politik karar alma konusunda etkili olmaktadır (Lundwall,2007:6).

Yeni ekonominin yapısal özellikleri; üretimde esneklik, risk, belirsizlik, değişim, ileri teknoloji, AR-GE, network ve yaşam boyu eğitim olarak ifade edilebilmektedir. Yeni ekonomiye ait olan ürün ve hizmetler ise; enformasyon ve iletişim teknolojilerine dayalı ürün ve hizmetlerdir (Kılınç,2005:4).

Teknolojilerde yaşanan bu gelişmeler sonucunda, yeni ürün ve hizmetlerin ortaya çıkmış ve yeni sektör ve endüstrilerin meydana gelmesine neden olmuştur. Bunun yanında ortak girişim, lisans anlaşmaları ve uluslararası ortaklıkların artması ile yeni ürünlerin sunulabilmesi, yeni pazarlara girilebilmesi, maliyetlerin düşürülebilmesi, örgütlenme ve faaliyet giderlerinin azaltılabilmesi açısından esnek üretimin yayılabilmesi ve üretimin uluslararasılaştırılabilmesi vb. gibi imkanlar doğmuştur (Yücel,2006:106).

OECD’ye üye ülkelerin pek çoğu küresel inovasyon ağlarından yararlanmanın en iyi yolunun yurtiçi yenilik kapasitelerinin güçlendirilmesinden ve yerel yeteneklerin geliştirilmesinden geçtiğinin farkına varmıştır. Bazı ülkeler AR-GE yatırımlarını çekebilmek ve ülkede tutabilmek açısından AR-GE vergi teşviklerine başvururken, bazı ülkeler ise firmaların yabancı ortaklar bulmasına yardımcı olmakta ve araştırma alanında uluslararası işbirliğini desteklemektedir. İnovasyonun ekonomik ve sosyal refah açısından öneminin daha önemli ölçüde fark edilmesi ile politika ve uygulamaların değerlendirilmesine ilgiyi arttırmıştır. Bunun yanı sıra, OECD’ye üye olmayan ülkelerin de AR-GE ve inovasyon

politikaları hususunda ön plana çıkması OECD ekonomileri açısından göz önüne alınması gereken bir noktadır (OECD,2006:4-5).

İngiltere’de araştırma ve geliştirmeyi ilerletecek politikalar hükümet planında ilk sıralarda yer almaktadır. İngiltere hükümeti, AR-GE harcamaları için bütün firmalara sağlanacak vergi teşviklerinin kapsamına odaklanmış ve bu sayede daha fazla AR-GE’nin teşvik edilebileceğini öngörmüştür. Bu noktada AR-GE ve inovasyondan kaynaklanan taşma etkileri lokal olarak gerçekleştiği için İngiltere, ekonomisini “serbest” (footloose) AR-GE açısından iyi bir konuma getirmeye çalışmaktadır. Bu çerçevede önemli hususlardan biri İngiltere’nin AR-GE vergi teşviğinin AB Merkezi Yardımları Normları ile nasıl uyum sağlayacağı konusudur. İngiliz hükümetinin bu doğrultuda hem AB rekabet hedeflerini karşılayacak hem de AR-GE’yi ilerletecek stratejiler izlemesi zorunlu olmuştur. (Bloom & Griffith,2001:337-338).

Japonya, OECD alanındaki üçüncü büyük AR-GE yoğunluğuna sahip ülke iken; bunun yararları yatırımların düzeyi ile orantılı değildir. Teknolojik değişim sürecinde geliştirilmiş olan yenilik sistemi, büyük ölçüde girdi-yönlendirmeli ve kapalı ve durağan kurumsal ve istihdam sistemlerine dayalı içe dönük inovasyon üzerinde odaklanmıştır. Ancak, bu yaklaşım risk-almayı ve dışsal bağlantılara dayanan daha açık bir sistemi tercih eden günümüzün küresel çerçevesinde uygun değildir. Yenilik sistemini geliştirmek ve iyileştirmek açısından rekabet ve mobilitayı güçlendirecek, uluslararası AR-GE bağlantılarını arttıracak ve risk işletmeciliği için çevreyi geliştirecek üretim ve emek piyasalarındaki altyapı koşullarında bir reformu içeren dar-tabanlı bir stratejiye ihtiyaç duyulmaktadır. (Jones & Yokoyama,2006:2).

AB açısından bilgi teknolojisi; bilginin elektronikleşme süreci ile birlikte işyeri ve fabrika otomasyonunu (robotlaşmayı), süreç kontrolünü ve telekomünikasyonu kapsamaktadır. Bilgi teknolojilerinin geliştirilmesiyle birlikte performans artacak ve AB ekonomisinin neredeyse bütün sektörlerinde maliyetler düşecektir. Tarım sektörü de dahil olmak üzere, doğadaki hayvanların beslenmesi otomasyon kontrolüne tabi tutularak uydu bilgisinin bilgisayarlarda çok boyutlu simülasyonlarının tasarlanmasıyla beraber dönüşüme uğrayacaktır (CEC,1984:3).

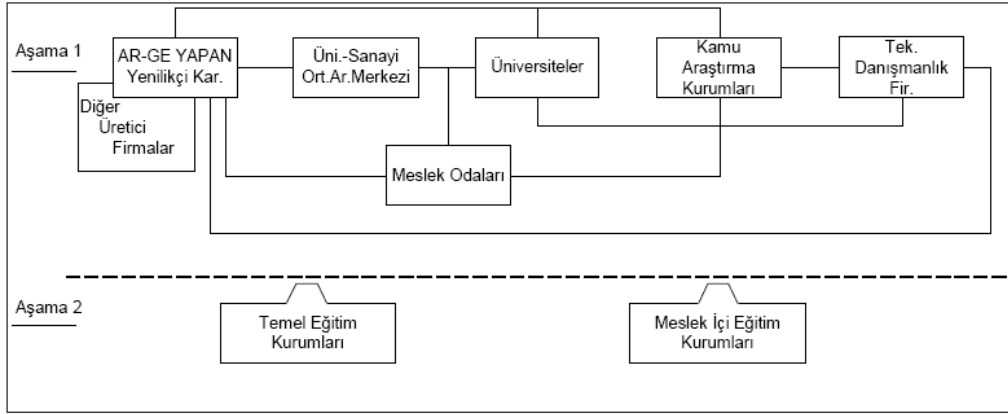
AB çerçevesinde ortak Bilim ve Araştırma Politikası meydana getirilmesinin altında yatan nedenlerden ilki AB üye devletlerde yaşayan bireylerin, Birliğin özellikle sınır ötesi hususlarda liderlik yapmasını ve sorunlara çözüm bulmasını istemelerinden kaynaklanmaktadır. AB vatandaşları; küresel ısınma, ozon tabakasının incilmesi ve çevre kirliliği vb. gibi birden fazla ülkeyi ve ekonomiyi ilgilendiren küresel sorunlarda ya da AIDS veya kanser vb. gibi hastalıkların

tedavisinin araştırılmasında herkesin yararına olacağı düşüncesiyle Birlik çerçevesinde sürdürülecek faaliyetlerin ve koordinasyon sağlanmasının daha verimli ve etkili olacağına inanmaktadır. Termonükleer füzyon veya mikroelektronik vb. gibi alanlarda sürdürülen projelerin (CERN projesi vb.) tek bir ekonomi tarafından yürütülmesinin oldukça zor ve maliyetli olması nedeniyle Birlik tarafından ortak bir proje çerçevesinde yürütülmesi daha rasyonel görülmüştür. En önemlisi ise, devletlerarası rekabetin arttığı küreselleşme sürecinde Çin, Hindistan ve Güney Kore gibi yükselen ülkelerin AR-GE harcamalarının arttığı göz önünde bulundurulduğunda AB’de ortak bir Bilim ve Araştırma Politikası’nın gerçekleştirilmesinin Birliğin teknoloji ve inovasyonda lider olma çalışmalarının önemini ortaya çıkmaktadır (Akses,2010:6).

5. TEKNOLOJİK DEĞİŞİMİN KAMU POLİTİKALARI TASARIMINDAKİ ROLÜ

AR-GE yapan yenilikçi firmalar ve yenilikçi firmalara destek olan üretici firmalar tasarımıyla başlayan inovasyonu üründe somutlaştıracak kurumlardır. Tasarım bu firmalarda meydana gelmekte ve sonuç olarak ürün haline geldikten sonra iç ve dış pazara çıkmaktadır. Üniversite-sanayi ortak araştırma merkezleri, genelde teknopark, teknokent veya teknoloji geliştirme merkezleri şeklinde örgütlenmişlerdir. Üniversiteler ve kamu araştırma kuruluşları teorik bilgi kaynağı ve sürekli bilimsel araştırmanın merkezleri olmaktadır. Ayrıca, deneysel araştırmaya yönelik laboratuvar ve teçhizata sahiptirler. Teknolojik danışmanlık firmaları Türkiye’de uygulaması olmayan kuruluşlardır. Bu kuruluşlar AR-GE ve inovasyon hususunda bilgi birikimi ve deneyimine sahiptirler. Kuruluşlar arasında koordinasyon kurabilecek yeteneğe sahiptirler. Hem AR-GE yapan yenilikçi firmalar hem de teorik araştırma merkezleri ile interaktif bir etkileşim halinde bulunabilmektedirler. Meslek odaları; aynı meslek sektöründeki bireylerin bir araya toplandıkları, kamusal niteliği kanunla belirlenmiş örgütlerdir. Meslek alanının düzenlenmesi ve etik kurallarının ülke çıkarları doğrultusunda yönlendirilmesi amacıyla yetkinleştirilmişlerdir. Özel veya kamudaki diğer üretici kuruluşlar, sanayi sektöründe AR-GE tasarımı ve inovasyon konularına açık, koordine edilip yönlendirilmesi gereken firmalardan oluşmaktadır. AR-GE yeteneğini kazanmış firmalarla etkileşim halindedirler (TMMOB, 2010:13-14).

Şekil 2: AR-GE ve İnovasyon Tasarımında Kurumların Rolü

Kaynak: TMMOB, 2010:12

Teknolojik değişim, inovasyon, rekabet ve kamu politikaları, iktisadi kalkınma arasındaki etkileşimler üzerine yapılan çalışmalarda inovasyon ve rekabet etkisi; toplam AR-GE harcamalarının GSYİH içindeki payları, inovasyon hacmi ve yoğunluğu, inovasyonun materyal ve enerji etkinliği üzerindeki etkileri, ekonominin enerji hacmi ve yoğunluğu ile çalışılan saat başına işgücü verimliliğindeki artışa ilişkin veri setleri oluşturularak; net milli hasılanın GSYİH içindeki payı, kamusal ve özel yatırımların GSYİH içindeki payları, gayrisafi hane halkı tasarruflarının düzeyi ve yerleşik kişi başına düşen bölgesel GSYİH'nın yayılımı gibi kamu politikaları ve iktisadi kalkınmaya ilişkin göstergeler üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Göstergelerin etkileşimlerine bakıldığında kamu yatırımlarının iktisadi kalkınma üzerinde etkili olduğu; AR-GE harcamalarının ise inovasyon düzeylerini ve rekabet edebilirlik seviyesini arttırdığı gözlenmiştir. Özellikle kamu yatırımlarının ve bölgesel GSYİH'nın yayılımı göstergelerinin hem iktisadi kalkınmayı hem de rekabet edebilirlik düzeyi ile inovasyon düzeyini önemli ölçüde etkilediği; ekonominin enerji hacmi ve yoğunluğuna, çalışılan saat başına işgücü verimliliğindeki artışa ve özellikle AR-GE harcamalarına ilişkin göstergelerin ise iktisadi kalkınma seviyesi, rekabet edebilirlik düzeyi ile inovasyon üzerinde önemli etkilerde bulunduğu ifade edilmektedir (Ünlükaplan,2009:241,248).

6. SONUÇ

1970'li yılları takiben küreselleşme sürecinde bilgi ve iletişim teknolojilerinin hız kazanması, internet kullanımının artması, uluslararası ticaret ağlarının önce gelişmesi sonra ise sanal ticarete dönüşmesi ile birlikte, ekonomiler uluslararası

arenada daha fazla söz sahibi olabilmek açısından teknoloji ve inovasyon ile ilgili bu imkanlardan daha fazla yararlanma yoluna gitmişlerdir. Uluslararası devlet rekabetini doğuran bu süreç zamanla pragmatik devletten stratejik devlete doğru geçişi hızlandırmış ve bu noktada teknoloji ve inovasyonun katkıları hem kamusal alanda hem de özel alanda kendisini daha fazla hissettirmiştir. Uluslararası rekabetin ve küreselleşme sürecinin önemli bir boyutu da ulus-üstü ve uluslararası örgütlerin küresel çapta faaliyetleri ve çalışmaları olmuştur. AB gibi ulus-üstü bir organizasyon egemenlik sahası içinde bulunan üye devletlerde uluslararası standartları yakalamaya çalışmakta; OECD gibi uluslararası organizasyonlar ise üye devletleri ve üyesi olmayan devletleri de kapsayacak bir şekilde kurallar, standartlar ve düzenlemeler getirmekte ve küresel sorunlara bu şekilde çareler bulmaya çalışmaktadırlar.

Küreselleşme sürecinde ortaya çıkan sorunlar açısından en etkili çözüm yöntemleri teknoloji ve inovasyon vasıtasıyla gerçekleştirilmektedir. Günümüzde hem ülke/devlet düzeyinde hem ulus-üstü birlik ve bölgesel örgütlenmeler düzeyinde hem de uluslararası organizasyonlar düzeyinde bilgi ve iletişim teknolojilerinin katkıları ve etkileri genel kabul görmüştür. Tüm örgütlenmeler bu süreçlerin hızlanması açısından hukuki, ekonomik, mali, sosyal ve toplumsal anlamda düzenlemeler, kanunlar, kurallar ve ilkeler hazırlayıp uygulayarak küresel refah düzeyini arttırmaya çalışmaktadırlar.

KAYNAKLAR

Akses, Selen, AB Bilim ve Araştırma Politikası. Sorularla AB Politikaları ve Türkiye Serisi, Seri No: 5, İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV)Yayınları, Yayın No: 241, Doruk Grafik San. ve Tic. Ltd. Şti., İstanbul, Ekim 2010.

Aktan, Coşkun Can, “*Global Rekabet Gücü ve İşletmeler*”, Mercek Dergisi. Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası (MESS) Yayınları, Hanlar Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti., Yıl: 16, Sayı: 61, İstanbul, Ocak 2011, 69-78.

Aktan, Coşkun Can, Perspectives on Economics, Politics and Ethics: Selected Essays. Seçkin Yayıncılık, First Edition, Ankara, March 2005.

Aktan, Coşkun Can ve İstiklal Yaşar Vural, Yeni Ekonomi ve Yeni Rekabet. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Rekabet Dizisi: 1, Yayın No: 253, Ajans-Türk Basın ve Basım A.Ş., Ankara, Aralık 2004.

Aktan, Coşkun Can ve İstiklal Yaşar Vural, Globalleşme Fırsat mı, Tehdit mi?. Zaman Kitap-Melisa Matbaacılık, I. Basım, İstanbul, Nisan 2004.

Ateş, Davut (2006). “Küreselleşme: Ne Kadar Tek Boyutlu?”, Doğu Üniversitesi Dergisi, 7 (1) 25-38, <http://journal.dogus.edu.tr/13026739/2006/cilt7/sayi1/M00148.pdf> [İndirme Tarihi: 07.02.2011].

Başkılıç, Esra, Türkiye'nin Uluslararası Rekabet Gücü; Bazı AB Ülkeleri Kıyaslaması. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana, 2006.

Bloom, Nicholas & Rachel Griffith, “*The Internationalisation of UK R&D*”, Fiscal Studies. Vol. 22, No. 3, 2001, 337–355.

Commission of the European Communities (CEC), “*European Competition Policy*”, European File: 6/85, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, March 1985.

Commission of the European Communities (CEC), “From Esprit to the “Biosociety”: The European Community and New Technologies”, European File: 8/84, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, April 1984.

Commission of the European Communities (CEC), “*European Competition Policy*”, European File: 2/83, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, January 1983.

Çalık, Temel ve Ferudun Sezgin (2005). “Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim”, Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt:13 No:1, Mart 2005, 55-66, pol.atilim.edu.tr/files/kuresellesme/bt/kuresellesme_bt_calik_2005.pdf [İndirme Tarihi: 07.03.2011].

DPT (2000). “*Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı-Küreselleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu*”, DPT: 2544-ÖİK: 560, Ankara, <http://6.ekutup.dpt.gov.tr/dunya/oik560.pdf> [İndirme Tarihi: 21.02.2011].

Dunk, Alan S. & Alan Kilgore, “*Financial Factors in R&D Budget Setting: The Impact of Interfunctional Market Coordination, Strategic Alliances, and the Nature of Competition*”, Accounting and Finance. 44, Blackwell Publishing, 2004, 123-158.

Eken, Hurigül (2006). “Küreselleşme ve Ulus Devlet”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 2006, Sayı: 16, 243-262, http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/Hurigul%20EKEN/EKEN,%20Hurigul.pdf [İndirme Tarihi: 09.03.2011].

Erkan, Mehmet ve Ali Eleren, “*Küreselleşme Sürecinde Kobi’lerin Yeniden Yapılandırılması ve Bir Model Önerisi*”, 1. Orta Anadolu Kongresi “KOBİ’lerin Finansman ve Pazarlama Sorunları” 18-21 Ekim 2001 Nevşehir, Ankara: T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, Ankara, Ekim 2001.

İnaç, Hüsametdin, Ümit Güner ve Sinan Sarısoy (2007). “*Ekonomideki Değişen Devlet Anlayışı*”, Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, Sayı: 12, Makale No: 3, Mayıs, 1-18, <http://www.akademikbakis.org/12/makale/EDU.pdf> [İndirme Tarihi: 21.02.2011].

Jones, Randall S. & Tadashi Yokoyama, “*Upgrading Japan’s Innovation System to Sustain Economic Growth*”, OECD Economics Department Working Paper No. 527, ECO/WKP(2006)55, November 2006.

Karakoç, K. Oğuz (2003). “*Rekabet Kurallarının Uluslararasılaşma Süreci ve Uluslararası Örgütlerin Politikaları*”, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Rekabet Kurumu Yayın No: 0127, Birinci Baskı, Ankara, Temmuz, <http://www.rekabet.gov.tr/dosyalar/tezler/tez41.pdf> [İndirme Tarihi: 15.03.2011].

Karakeçili, Feridun, AB Rekabet Politikası. Sorularla AB Politikaları ve Türkiye Serisi, Seri No: 2, İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV)Yayınları, Yayın No: 235, Doruk Grafik San. ve Tic. Ltd. Şti., İstanbul, Temmuz 2010.

Kılıç, Nurcan (2005). “*Yeni Ekonomi: Piyasa, Rekabet ve AR-GE*”, 1-15, http://www.geocities.com/ceteris_tr3/kilinc.doc [İndirme Tarihi: 21.03.2011].

Lundvall, Bengt-Åke, “*National Innovation System: Analytical Focusing Device and Policy Learning Tool*”, Swedish Institute for Growth Policy Studies (ITPS) Working Paper R2007:004, Östersund- Sweden, May 2007.

OECD, Pensions at a Glance 2011: Retirement-Income Systems in OECD and G20 Countries. OECD Publications, Paris, March 2011.

OECD, OECD Journal: Competition Law and Policy, Vol. 2009, Issue 1, OECD Publications, Paris, 2010.

OECD, OECD Guidelines for Multinational Enterprises. OECD Publications, Paris, 2008.

OECD, OECD Territorial Reviews: Competitive Cities: A New Entrepreneurial Paradigm in Spatial Development. OECD Publications, Paris, 2007.

OECD, The New Economy Beyond the Hype: The OECD Growth Project. OECD Publications, Paris, 2001.

OECD, OECD Science, Technology and Industry: Outlook 2006, OECD Multilingual Summaries, Summary in Turkish: OECD Bilim, Teknoloji ve Sanayi: 2006 Yılı Tahmin Raporu, 1-6.

Özkıvrak, Özlem ve Dilek Dileyici (2001). “*Globalleşme, Bölgeselleşme, Mega Rekabet ve Türkiye*”, 1-23, <http://www.canaktan.org/yeni-trendler/degisim/diger-yazilar/ozkivrak-globallesme-bolgesellesme.pdf> [İndirme Tarihi: 15.03.2011].

Porter, Michael, “Ulusların Rekabetçi Üstünlüğü”, 43-57 içinde: Küresel Rekabet, (Çev. ve Der. Mustafa ÖZEL), İz Yayıncılık: 90, İktisat ve Toplum Kitaplığı: 4, 2. Baskı, 1998.

TCMB (2002). Küreselleşmenin Türkiye Ekonomisine Etkileri. Banknot Matbaası Genel Müdürlüğü, Haziran, Ankara, <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/kitaplar/kuresel.pdf> [İndirme Tarihi: 15.02.2011].

TİSK, Avrupa Rekabet Gücünün Kıyaslanması (Benchmarking): Analizden Eyleme. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Yayın No: 178, Plaka Matbaacılık Tic. ve San. A.Ş., Ankara, Ağustos 1998.

TMMOB (2010). “*Mühendislik Tasarımında Süreç, Kurumsal İlişkiler, Sorunlar*”, Mühendislik Tasarımında Meslek Odalarının Yeri ve Önemi ile MMO’nun Bu Alandaki Çalışmaları, TMMOB Makine Mühendisleri Odası Raporu Yayın No: MMO/2010/537, Revize Edilmiş Üçüncü Baskı, Mart, http://www.mmo.org.tr/resimler/dosya_ekler/38c485ee9f94b52_ek.pdf [İndirme Tarihi: 25.03.2011].

Ünlükaplan, İlter, “*Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerde İktisadi Kalkınma, Rekabetçilik ve İnovasyon İlişkilerinin Kanonik Korelasyon Analizi ile Belirlenmesi*”, Maliye Dergisi. Sayı: 157, Temmuz-Aralık 2009, 235-250.

Yücel, İsmail Hakkı (2006). Türkiye’de Bilim Teknoloji Politikaları ve İktisadi Gelişmenin Yönü. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Yayın No. DPT: 2690, Haziran, <http://ekutup.dpt.gov.tr/bilim/yucelih/bilim.pdf> [İndirme Tarihi: 21.03.2011].

Yüksel Acı, Esra (2005). “*Küreselleşme Olgusu ve STK’lar*”, Üniversite ve Toplum Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 1, Ocak, 1-8, <http://www.universite-toplum.org/text.php3?id=223> [İndirme Tarihi: 03.02.2011].

Zengingönül, Oğul (2005). “*Nedir Bu Küreselleşme? Kaçabilir miyiz? Kullanabilir miyiz?*”, Siyasa, Yıl: 1, Sayı: 1, Bahar, 85-106, <http://ekosem.ieu.edu.tr/siyasa/siyasaogusonl.pdf> [İndirme Tarihi: 25.02.2011].